

Emlékek

(A honi légvédelem rendszerét ismerő olvasóknak)

Miközben az elmúlt több mint egy évben a kollégákkal együtt dolgoztunk a magyar katonai híradás történetének megírásához szükséges források felkutatásán, a fellelt adatok hitelességének ellenőrzésén, valamint az első időszak megírásán a kapcsolódó publikációkkal együtt, időnként felmerült bennem, hogy pihenésként végiggondolom és megírom szakmai pályafutásom néhány epizódját. Elsősorban azokat, amelyek valamilyen módon kapcsolódnak a szakmai felfogásomhoz, amelyek alakították szemléletemet. Pályám kezdeti és időben leghosszabb részét a légvédelmi és repülő csapatok híradó szolgálatánál töltöttem kiképző szakaszparancsnoktól a legmagasabb szakmai vezető szervezet megbízott híradó és informatikai főnöki beosztásig. A híradás történetének az első világháború befejezéséig történő megismerése, feldolgozása során találkoztam számos olyan történettel, szemlélettel, ahogyan a kor katonai vezetői az újhoz – így az összeköttetéshez, együttműködéshez – viszonyultak, amelyekkel azonosakat vagy nagyon hasonlókat később, más körülmények között tapasztaltam. Pályafutásom során az a meggyőződés alakult ki bennem, hogy a híradás (szűkebb és tágabb értelmezésben egyaránt) nem önálló katonai képesség, de valamennyinek fontos alkotóeleme, erősíteni vagy éppen csökkenteni tudja az adott fegyvernem, haderőnem képességeit. Mivel alapvetően a vezetéshez kapcsolódik, a hozzá való viszony kifejezi, tükrözi a vezetés kultúráját. Legegyszerűbben fogalmazva a parancsnok akarja-e tudni (ismerni) azt a valóságot, azokat a körülményeket, döntésének lehetséges következményeit, vagy egyszerűen élve parancsnoki hatalmával küldi harcba katonáit. Ma is foglalkoztatnak azok a kérdések, hogy mi híradók ismerjük-e a szükséges mértékben azt a fegyvernemet, haderőnemet, amelynek a híradását biztosítjuk? Kellő mértékben törekedtünk-e arra, hogy felkészítsük a parancsnokokat és törzseiket a szakmánkkal szembeni követelmények meghatározására? Nem dolgom az ítéletalkotás, csak leírok néhány személyes történetet, az olvasó dolga, hogy véleményt alkosson.

Ami jól működik, azt nem szabad elrontani

Az akadémia elvégzése után a Budapestet oltalmazó honi légvédelmi rakétadandárhoz kerültem, mint híradófőnök technikai helyettes. Abban az időszakban ez volt a honi légvédelem legkorszerűbb, legnagyobb szervezete. A megelőző évtized során hatalmas költségekkel építették ki laktanyáit, tüzelőállásait a vele együtt települt honi rádiótechnikai zászlóaljával együtt. A rendszer részére teljesen új távhívó és harcvezetési híradó hálózat épült. (A távhívó és a vezetékes hálózat fejlesztését, technikai részleteit Solti István alezredes remekül leírta „A Magyar Honvédség távközlő hálózatának fejlesztése”, I rész írásában, amely olvasható a PTHBE honlapján) Odakerülésem időszakára gyakorlatilag befejeződött a dandár osztályainak átfegyverzése, az automatizált vezetékes rendszer objektumainak kiépítése, a rendszer telepítése, üzembe helyezése, a dandár és a rádiótechnikai zászlóalj hadrendbe állítása. (Emlékeim szerint csak egy osztály váltott még laktanyát és foglalt el új tüzelőállást). A dandár harcvezetését VEKTOR 2-VE Automatizált Vezetési Rendszer biztosította, a rádiótechnikai zászlóalj pedig PORI típusú szintén automatizált rendszerrel rendelkezett. A dandár harcálláspontján VP-11 automatizált vadászirányító pont települt.

A dandár harcálláspont védett létesítményben volt telepítve, az osztályokkal (6 VOLHOV, közepes hatótávolságú, 6 NYEVA, kis hatótávolságú és kis magasságú célok ellen) állandó vezetékes (fő összeköttetés) és 5JA- 62/63 típusú mikróhullámú reléken (tartalék) biztosított adatátviteli (TKI), parancsnoki hangos és szolgálati közvetlen, és a távhívó rendszeren biztosított összeköttetésekkel rendelkezett. A két technikai osztállyal közvetlen vezetékes és távhívó híradás volt kiépítve. A előjáróval és együttműködőkkel létesített híradás nem kapcsolódik jelen írásomhoz, ezért azt nem részletezem. Az 5JA reléknél a 62 típus két, a 63 három félkészlettel rendelkezett, annyi irányban létesítettek úgynevezett „cikloida” rendszerben összeköttetést. Ez azt jelentette, hogy a harcvezetési csatornák két, vagy három irányból is biztosítva voltak, az irányok számát az osztály elhelyezkedése határozta meg, vagyis mikró hullámú körgyűrű létesítésnek technikai feltételei. A védett harcállásponton rendező, erősítő és szünetmentes áramellátó rendszer volt, a harcállásponton kívül települt az 5JA 63 relé, a dandár 5K77, és a rádiótechnikai 5D97 típusú híradó kabinja. A dandár harcálláspont vezetési kabinja (KBU) az 5K77 híradó kabin útján csatlakozott az osztályok 5F24 típusú híradó és illesztő kabinjain keresztül az osztályok harcvezetési kabinjaihoz. Az erősítőtől, valamint a kabinokból mérhető, szabályozható és rendezhető volt a teljes híradó rendszer. A dandár híradását a 11. honi híradó zászlóalj biztosította.

A rövid leírásból is kitűnhet, hogy egy összetett, bonyolult rendszert, annak elemeit kellett megtanulnom ahhoz, hogy elláthassam a beosztással járó feladatokat. Közel fél év után előjáróim úgy ítélték meg, hogy már ismerem olyan szinten a rendszert, hogy az ellenőrzések és gyakorlások alkalmával a harcállásponton vezethetem a dandár híradó rendszerét. A dandár harcálláspontján és az osztályok tüzelőállásaiban telepített harcálláspontokon folyamatos (24 órás) ügyeleti szolgálat teljesített szolgálatot. Az ügyeleti szolgálatok rendszeresen gyakorolták a magasabb készütségi fokozatba helyezés feladatait. A munkatervben meghatározott időpontokban a dandár és az osztályok vezető állománya AKKORD típusú gyakoroltató és ellenőrző berendezés segítségével gyakorolta a célok elfogását, elosztását és a rakéták célokra való rávezetését. Ilyen esetekben a vezető állomány kitelepült a harcálláspontokra, majd a tervezett időpontban a dandárparancsnok (a gyakorlásra kijelölt parancsnok) elrendelte hangos utasítón, körözvényben valamennyi osztály részére a magasabb készütségi fokot, az osztályok parancsnokai szolgálati sorrendben, fedőnév és fedőszám használatával jelentették, hogy vették a feladatot, megkezdték a végrehajtást. A dandár és az osztályok automatizált vezetési rendszerének eszközeit üzembe helyezték (bekapcsolták), a harcvezetési kabinok adatátviteli csatornákon összekapcsolódtak, az osztályok felcsatlakozását a dandárparancsnok indikátorán az adott osztály címe alatt kigyulladó szám (ha jól emlékszem 0020) jelezte, egyben tudatta, hogy a TKI csatorna minősége előírás szerű. Az elrendeléstől az osztályok készenléteig több perc telt el (emlékem szerint 6 perc volt a norma), az osztályparancsnokok a feladat végrehajtását hangos utasítón jelentették. A gyakorlás ezt követően kezdődött és folyt a program befejezéséig.

A harcálláspont átadásától kezdve rendszeresen jelentkezett egy azonos probléma a híradásban, a gyakorlás előtt műszeresen ellenőrzött (beszabályozott) adatátviteli csatornákat újra kellett szabályozni, az osztályparancsnokok „feladatot vettem” jelentését követően a parancsnoki hangos összeköttetés pedig kiesett. Majd az osztályparancsnokok „végrehajtva”

jelentésével egy időben a hangos összeköttetés helyreállt, az adatátviteli pedig az újraszabályozások miatt néhány perc késéssel lett üzemképes. Ez a rendszeres hiba késleltette a dandár készenlétének időbeni elérését, érthetően ezért a híradó szolgálat komoly kritikákat kapott. A szolgálat vezetői, legjobb szakemberei az előjáró szolgálatok szakértőivel vizsgálták a hiba lehetséges okát, több elképzelés látott napvilágot, de a gyakorlat egyiket sem igazolta. Le kell írnom, hogy a dandár és az osztályok vezető állománya szinte kivétel nélkül magasan képzett, nagy szakmai tudással rendelkező szakember volt. Egy darabig türelmesek voltak – ehhez hozzájárult, hogy több kivitelezési hiba is okozott gondokat -, de egy idő után fogytán volt a türelmük, a dandár készenlétét a híradók késleltették. Valamilyen oknál fogva engem gyorsan elfogadtak, bíztak abban, hogy hozzá tudok járulni hiba megszüntetéséhez. Megértettem, hogy a hiba megszüntetéséhez alapjaiban meg kell ismernem a vezetési rendszer működését, ezért tanulmányoztam a dokumentációkat, rendszeresen konzultáltam a harcálláspont vezető állományával, az ügyeletes váltásparancsnokokkal. Nagy segítségemre volt Kunfalvi Béla mérnök főhadnagy, az 5K 77 kabin parancsnoka (Nagyszerű szakember, remek kolléga volt. Pályám során később is szerencsém volt vele együtt dolgozni.). Arra a következtetésre jutottam, hogy a hiba nem híradó eredetű, olyan nincs, hogy egy működő rendszer korábban és kis idő múlva is tökéletesen működik, Csak néhány percre magától leáll, minden irányban, ugyanazon a módon.

Élve a kapott bizalommal kértem engedélyt, hogy a következő tervezett gyakorlásokon egy osztálynál tanulmányozzam a rendszer működését, megkaptam az engedélyt. A dandár akkori legjobb osztályához mentem, a látottak és tapasztaltak igazolták a magas minősítést. Az osztályparancsnok a gyakorlást megelőzően készségesen bemutatta a tüzelőállásban telepített rendszert, részletesen elmondta, hogy a készenlétbe helyezés során mi mindent kell végrehajtani. Bonyolult, összetett feladat volt, rengeteg gyakorlást és precíz, koncentrált vezetést igényelt a parancsnoktól. Megkértem, hogy a feladat végrehajtása során a kabinban maradassak, annak érdekében, hogy lássam a tevékenységüket. Rendben, ha megígérem, hogy végig csendben leszek, maradhatok. A tervezett időben jött az elrendelő parancs, az osztályparancsnok elrendelte a feladat (I. fok) végrehajtását, majd amikor a jelentésben sorra került jelentett, ezt követően egy mozdulattal lekapcsolta az előjáró felé a parancsnoki hangost. Vezette az osztály feladatainak végrehajtását, majd amikor az osztály elérte a készenlétet visszakapcsolta a hangos utasítót és jelentett. A dandárparancsnoknak arra a kérdésére, hogy már többször hívta és nem jelentkezett, azt az egyszerű választ adta, hogy nem volt híradás. Ez teljesen megfelelt a valóságnak, annál is inkább, mert személyesen kapcsolta ki. A feladat befejezését követően megkérdeztem, hogy miért kapcsolta ki a parancsnoki hangost – kicsit meglepődve, hogy észrevettem – a következő magyarázatot adta. A dandár harcálláspontnak az elrendelést követően az osztályok készenlétének eléréséig nincs feladata, a parancsnokok unatkoznak, mindenáron vezetni akarnak, folyamatos jelentéskérésekkel – „Jelentse, hogy állnak? Egyáltalán csinálnak valamit?”- lassítják, zavarják az osztályparancsnokok valóban koncentrációt igénylő tevékenységét. Ezért együttesen úgy döntöttek, hogy erre az időre lekapcsolják a parancsnoki hangost. Ez egy rendkívül fontos és egyben bizalmas közlés volt, tudtam, hogy meg kell tartanom magamban, ha jelentem az előjárónak, sértem a tekintélyét, egyben kompromittálom az osztályparancsnokokat. Magamnak is, de különösen a szolgálatnak ártok minden fecsegéssel.

A következő tervezett ellenőrzést – megkezdődött az éleslövészetre (SZTRELBA) való felkészülés – az előjáró hadosztály és hadsereg parancsnokság vezetői közül többen a helyszínen tekintették meg. Elég határozott felszólítást kaptam a híradás készenlétének időbeni elérésére. A szokásos ellenőrzéseket és beszabályozásokat követően – természetesen minden tökéletesen működött - röviden, de tőlem talán szokatlan keménységgel eligazítottam a hírközpont és a kabin állományát. Nagyjából így hangozhatott: az elrendelést követő nagyjából két-három percen belül a harcálláspont utasítást ad a megszakadt híradás helyreállítására. Jelenti az ügyeletes, hogy azonnal megkezdik az ellenőrzést, De csak jelenti, semmihez hozzá ne merjenek nyúlni! Ha személyesen ellenőrzik a rendezőben a munkát, tegyenek úgy, mintha lázasan dolgoznának a hiba elhárításán, de semmihez nem nyúlnak! Három – négy perc múlva engem fognak keresni, a hírügyeletes jelenti, hogy elrohantam a kabinba, ha a kabinban keresnek már visszaindultam. Az eligazítást követően kísértéltem a bunker elé egy kicsit levegőzni, majd úgy az elrendelést követő ötödik perc végén visszamentem a vezető terembe. A parancsnok akart valami „dicsérőt” mondani, de megszólalt a hangos, az egyik osztályparancsnok jelentette a készenlét elérését, egyben az indikátoron sorban megjelentek a 0020-k. A dandár kiváló normaidőn belül elérte a készenlétet, a híradás kifogástalanul működött. A gyakorlás végén a parancsnok hozzám fordulva azt mondta: „Mától fogva **Híradó** az összes gyakorláson, ellenőrzésen és az éleslövészeten te vezeted a híradást.” Majd a törzsfőnök bement a híradóügyeletre, megköszönte a remek munkát, és azt mondta: „Jól jegyezzék meg, hogy ma hogyan csinálták, mert a következőkben mindig ugyanígy kell.”

Hinni kell a tudásunkban, amit a szakemberek és a műszerek igazolnak. Ami jó, azt parancsra sem rontjuk el.

Dr. Ternyák István nyugállományú ezredes